

Sociaaleconomische categorieën o.b.v. inkomens- en vermogensgegevens

Personen

De sociaaleconomische categorie van personen kan bepaald worden op basis van gegevens uit de inkomensstatistiek. De variabelen die hiervoor in aanmerking komen, zijn de voornaamste inkomensbron van de persoon en de hoogte van het persoonlijk inkomen.

De **sociaaleconomische categorie van een persoon (SEC)** geeft weer wat de voornaamste inkomensbron van een persoon in een bepaalde periode (maand: SECM of jaar: INPSECJ) is geweest. De SEC is voor alle personen vastgesteld, dus ook voor personen zonder inkomen.

Jonge kinderen en jeugdigen van wie vastgesteld kon worden dat zij een opleiding volgen, zijn hierbij gekenmerkt als “Nog niet schoolgaand/scholier/student (met of zonder inkomen)”. Alleen indien sprake is van een substantieel inkomen zijn personen die een opleiding volgen naar de aard van dit inkomen (werknemer, uitkeringsontvanger etc.) gekenmerkt.

Omdat zelfstandigen vaak veel tijd aan hun activiteit besteden, terwijl het resultaat uit deze activiteit laag of zelfs negatief kan zijn, is een persoon met resultaat uit eigen onderneming als zelfstandige getypeerd, ook als de persoon daarnaast hogere, andere inkomsten had. Alleen als deze andere inkomsten substantieel waren, is de persoon naar de aard van deze inkomsten getypeerd.

Voor veel onderzoek is de SEC die wordt vastgesteld op basis van jaarinkomens voldoende (de variabele INPSECJ uit INPATAB). Voor gedetailleerde analyses op maandbasis kan gebruikt gemaakt worden van de variabele SECM uit de SECMBUS. Bij hantering van de SECM moet bedacht worden dat niet alle inkomensbronnen daadwerkelijk op maandbasis zijn vastgesteld. Zo is het inkomen van zelfstandigen (winstaangifte) en freelancers (overige inkomsten uit arbeid op de belastingaangifte) alleen bekend op jaarbasis: dit jaarbedrag is in een gelijk bedrag over de 12 maanden van het jaar verdeeld. Van personen die in de loop van een jaar gestart zijn als zelfstandige, is de startdatum dus niet vast te stellen. De SECMBUS bevat naast de variabele SECM (die de voornaamste inkomensbron van een persoon weergeeft) variabelen die gedetailleerd weergeven over welke inkomensbronnen een persoon in een bepaalde maand kon beschikken.

Bevat de onderzoekspopulatie vooral ouderen, dan zal de SEC binnen deze groep weinig differentiatie laten zien. Dit geldt mogelijk ook voor langdurig zieken, die vaak getypeerd zullen zijn als ontvanger van arbeidsongeschiktheidsuitkering of ontvanger van overige sociale voorziening (in dit laatste geval gaat het om de Wajong-uitkering). In het volgende schema zijn de onderscheiden sociaaleconomische categorieën opgenomen.

Sociaaleconomische categorie van de persoon

11	Werknemer
12	Directeur-groootaandeelhouder (dga)
13	Zelfstandig ondernemer
14	Overige zelfstandige
15	Meewerkend gezinslid
21	Ontvanger werkloosheidsuitkering
22	Ontvanger bijstandsuitkering
23	Ontvanger uitkering sociale voorziening overig
24	Ontvanger uitkering ziekte/arbeidsongeschiktheid
25	Ontvanger pensioenuitkering
26	Nog niet schoolgaand/scholier/student met inkomen
31	Nog niet schoolgaand/scholier/student zonder inkomen
32	Overig zonder inkomen

Het **persoonlijk inkomen** is het inkomen dat direct aan een persoon toegerekend kan worden. Het gaat hierbij om het loon van werknemers, het inkomen van zelfstandigen (dit kan ook negatief uitvallen!), een uitkering of pensioen.

Inkomensbestanddelen die niet eenduidig aan een personen toe te rekenen zijn, zijn niet meegenomen in het persoonlijk inkomen. Het gaat hier onder meer om inkomsten uit vermogen (rente op spaartegoeden, economische huurwaarde) en de huurtoeslag. De persoonlijke inkomens van de leden van een huishouden tellen dus niet op tot het besteedbaar huishoudensinkomen.

Bedenk dat de hoogte van het persoonlijk inkomen kan afhangen van de huishoudenssituatie. Dit geldt bijvoorbeeld al voor een bijstandsuitkering: een alleenstaande krijgt een hoger bedrag dan de afzonderlijke partners van een bijstandspaar. Dit geldt zo ook voor de AOW. Maar ook bij werkende partners, kan het persoonlijk inkomen van een partner tijdelijk lager zijn, bijvoorbeeld omdat korter gewerkt wordt in verband met de zorg voor jonge kinderen. Een andere, mogelijk meer toepasselijke maatstaf voor de inkomenspositie van personen vormt het inkomen van het huishouden waarvan een persoon deel uitmaakt (zie vervolg onder huishoudens).

Op basis van het persoonlijk inkomen is voor alle personen die (persoonlijk) inkomen hebben, een percentielverdeling gemaakt, die weergeeft welke positie een persoon op de inkomensladder (1-100) inneemt (variabele INPP100PPERS uit INPATAB). Voor het maken van een overzicht van personen naar hoogte van persoonlijk inkomen kan dit een handige oplossing zijn.

Referentietabel

In bijlage A is een tabel overgenomen uit Statline die laat zien hoe personen met inkomen verdeeld zijn naar SEC en naar persoonlijk inkomen. Het betreft hier voorlopige uitkomsten voor 2022. Deze tabel wordt jaarlijks geactualiseerd met de laatst bekende gegevens.

Huishoudens

Voor sommige onderzoeken is het gewenst om de sociaaleconomische categorie van een huishouden af te leiden. Als het bijvoorbeeld om minderjarige kinderen gaat, dan ligt het voor de hand de sociaaleconomische categorie te relateren aan kenmerken van het huishouden waartoe een kind behoort. In de inkomens- en vermogensgegevens zijn diverse kenmerken te noemen, die in aanmerking komen om de sociaaleconomische categorie van een huishouden te beschrijven:

1. De **voornaamste inkomensbron van het huishouden** (INHBBIHJ uit INHATAB; loon, winst/verlies, uitkering, pensioen). Bedacht moet worden dat een huishouden een laag besteedbaar inkomen kan hebben doordat bijvoorbeeld de hoofdkostwinner een zelfstandige is, die verlies geleden heeft. In deze gevallen kan de hoogte van het jaarinkomen een slechte momentopname zijn. De voornaamste inkomensbron geeft het huishouden in aanvulling op de hoogte van het inkomen ook een zekere status.
2. De hoogte van het **gestandaardiseerd besteedbaar inkomen** van het huishouden. Standaardisatie betekent dat het inkomen is gecorrigeerd voor de samenstelling en omvang van het huishouden. Het bestand INHATAB bevat zowel het exacte bedrag (INHGESTINKH) als de percentielgroep (van 1 t/m 100), INHP100HGEST, waartoe het huishouden behoort. Het gestandaardiseerd inkomen kan als welvaartsmaatstaf ook aan personen toegekend worden. Anders dan het persoonlijk inkomen geeft het gestandaardiseerd inkomen immers weer wat de financiële positie is van het huishouden waartoe een persoon behoort.
3. De hoogte van het **vermogen** van het huishouden (VEHW1000VERH uit VEHTAB). Welvaart kan niet alleen verbonden worden met het inkomen, maar ook met het vermogen. Hierbij moet wel bedacht worden dat vermogen gedurende het leven wordt opgebouwd: jongeren hebben in doorsnee een lager vermogen dan ouderen. De pensioenaanspraken van werknemers zijn niet in het vermogen opgenomen. Naast de hoogte van het vermogen kan ook de percentielgroep (van 1 t/m 100), VEHP100HVERM uit VEHTAB, waartoe het huishouden behoort, van nut zijn.
4. De **financiële welvaart** van het huishouden als combinatie van het inkomen en het vermogen (VEHP100WELVAART uit VEHTAB). De financiële welvaart van een huishouden is gebaseerd op zowel het gestandaardiseerd inkomen als het vermogen. Na rangschikking op basis van het inkomen en op basis van het vermogen is de financiële welvaart van een huishouden bepaald uit de som van het cumulatieve aandeel in het totale inkomen en het cumulatieve aandeel in het totale vermogen. Op grond van de optelling zijn de huishoudens vervolgens gerangschikt van laag naar hoog en in 100 groepen van gelijke omvang verdeeld. De eerste groep bevat dan de 1 procent huishoudens met de laagste financiële welvaart, de honderdste groep bevat de 1 procent huishoudens met de hoogste financiële welvaart.
5. Een simpele indicatie van vermogen is de woonsituatie. Is er sprake van een **eigen woning of huurwoning** (met/zonder huurtoeslag). Het betreft hier de variabele INHEHALGR uit INHATAB.
6. Indien het gewenst is om de **sociaaleconomische categorie** (INPSECJ: werknemer, zelfstandige, arbeidsongeschikte, bijstandsontvanger, zonder inkomen) **van beide ouders** te weten, is dit te halen uit INPATAB. Dit gegeven geeft een zekere overlap met de voornaamste inkomensbron van het huishouden, met name bij gezinnen met een alleenstaande ouder.

Referentietabel

In bijlage B is een tabel overgenomen uit Statline die laat zien hoe huishoudens verdeeld zijn naar voornaamste inkomensbron van het huishouden en naar gestandaardiseerd besteedbaar inkomen.

Het betreft hier voorlopige uitkomsten voor 2022. Deze tabel wordt jaarlijks geactualiseerd met de laatst bekende gegevens.

Koppeling van huishoudenskenmerken aan personen

Het bestand INPATAB bevat de variabelen RINPERSOONSHKW en RINPERSOONHKW. Met behulp van deze variabelen kan uit de huishoudensbestanden INHATAB en VEHTAB, gegevens van het huishouden waartoe een persoon (begin van het jaar) behoort, opgehaald worden.

Koppeling van gegevens van de ouder(s) aan een kind.

Indien het gaat om bij de ouder(s) inwonende kinderen, dan zijn deze in INPATAB op te sporen door alle personen te selecteren met een gelijke RINPERSOONSHKW en RINPERSOONHKW. Vervolgens geeft de variabele INPPOSHK uitsluitsel over de positie van de persoon in het huishouden ten opzichte van de hoofdkostwinner (bij huishoudens met kinderen is dit steeds één van de ouders). In alle andere gevallen (kind is het huis uit, of woont bij alleenstaande ouder) moet gebruik gemaakt worden van het kind-ouder-bestand.

Bijlage A. Personen naar hoogte van persoonlijk inkomen en naar sociaaleconomische categorie.

Populatie: personen met (persoonlijk) inkomen in particuliere huishoudens met waargenomen inkomen. Bron: [Inkomen van personen; inkomensklassen, persoonskenmerken \(Statline\)](#)

Inkomen van personen; inkomensklassen, persoonskenmerken											
Gewijzigd op: 8 november 2023											
Perioden											
2022*											
Geslacht											
Totaal mannen en vrouwen											
Onderwerp											
Personen met inkomen											
Inkomensbegrippen											
Persoonlijk inkomen											
Inkomensklassen											
Kenmerken van personen	Totaal	Inkomen: 1e 10%-groep (laag inkomen)	Inkomen: 2e 10%-groep	Inkomen: 3e 10%-groep	Inkomen: 4e 10%-groep	Inkomen: 5e 10%-groep	Inkomen: 6e 10%-groep	Inkomen: 7e 10%-groep	Inkomen: 8e 10%-groep	Inkomen: 9e 10%-groep	Inkomen: 10e 10%-groep (hoog inkomen)
	x 1 000										
Totaal personen	14 162,4	1 416,2	1 416,2	1 416,2	1 416,2	1 416,2	1 416,2	1 416,2	1 416,2	1 416,2	1 416,2
SEC: werknemer en zelfstandige	8 273,9	242,6	294,4	496,9	553,7	840,7	983,8	1 108,3	1 190,7	1 256,8	1 306,1
SEC: werknemer	6 889,7	120,6	191,7	399,3	479,1	753,7	887,3	994,6	1 033,1	1 055,0	975,3
SEC: zelfstandige	1 384,2	122	102,7	97,6	74,6	87	96,5	113,7	157,6	201,7	330,8
SEC: directeur-grotaandeelhouder	245,9	2,1	3,6	4	5,1	7,3	8,8	12,1	40,8	59,9	102,1
SEC: zelfstandige ondernemer	1 040,7	80,3	81,2	82,1	62,2	73,5	83,5	98,6	114,2	139,3	225,8
SEC: meewerkend gezinslid	20,1	7,4	5,3	3,2	1,9	1,3	0,6	0,2	0,1	0,1	0
SEC: overige zelfstandige	77,5	32,2	12,6	8,3	5,4	4,8	3,6	2,7	2,5	2,5	2,8
SEC: uitkerings- en pensioenontvanger	4 475,9	179,4	774,5	851	860	575,5	432,4	307,9	225,6	159,5	110,2
SEC: uitkeringsontvanger	1 182,1	106,8	171,1	288,9	303,9	125,2	79,7	48,6	35,4	15,7	6,7
SEC: ontvanger werkloosheidsuitkering	67,6	5,3	6,9	9,5	10,3	9,9	8,3	7,3	6,8	2,7	0,7
SEC: ontvanger van sociale voorziening	602,8	86,8	117,6	203,3	176,8	15,2	2,1	0,6	0,2	0,1	0,1
SEC: bijstandontvanger	378,2	37,9	108,1	123,4	107,4	1,2	0,2	0	0	0	0
SEC: ontvanger ov. sociale voorziening	224,6	48,9	9,5	79,9	69,4	14,1	1,9	0,6	0,2	0,1	0,1
SEC: arbeidsongeschikte	511,7	14,7	46,6	76,1	116,9	100,1	69,3	40,7	28,4	12,9	5,9
SEC: pensioenontvanger	3 293,9	72,7	603,4	562,1	556,1	450,2	352,7	259,3	190,2	143,7	103,5
SEC: (school)kind of student	1 412,6	994,3	347,3	68,3	2,6	0,1	0	0	0	0	0
Bron: CBS											

Bijlage B. Huishoudens naar hoogte van gestandaardiseerd inkomen en voornaamste inkomensbron.

Populatie: Particuliere huishoudens met waargenomen inkomen. Bron: [Inkomen van huishoudens; inkomensklassen, huishoudenskenmerken \(Statline\)](#)

Inkomen van huishoudens; inkomensklassen, huishoudenskenmerken											
Gewijzigd op: 8 november 2023											
Perioden											
2022*											
Onderwerp											
Particuliere huishoudens											
Inkomensbegrippen											
Gestandaardiseerd inkomen											
Inkomensklassen											
Kenmerken van huishoudens	Totaal	Inkomen: 1e 10%-groep (laag inkomen)	Inkomen: 2e 10%-groep	Inkomen: 3e 10%-groep	Inkomen: 4e 10%-groep	Inkomen: 5e 10%-groep	Inkomen: 6e 10%-groep	Inkomen: 7e 10%-groep	Inkomen: 8e 10%-groep	Inkomen: 9e 10%-groep	Inkomen: 10e 10%-groep (hoog inkomen)
	x 1 000										
Particuliere huishoudens	8 037,1	803,7	803,7	803,7	803,7	803,7	803,7	803,7	803,7	803,7	803,7
Bron: Inkomen als werknemer/zelfstandige	5 106,6	373,6	215,8	323,6	436,7	514,2	572,9	609	655,6	695,4	709,8
Bron: Inkomen als werknemer	4 312,1	290,2	186,9	294,7	397,4	463,5	509,5	534,4	564,9	577,9	492,5
Bron: Inkomen als zelfstandige (totaal)	794,5	83,3	28,9	28,8	39,3	50,7	63,4	74,7	90,7	117,4	217,3
Bron: Inkomen als zelfstandig ondernemer	591,8	69,3	24,5	23,8	31,3	39	47,6	54,8	65,5	84,5	151,5
Bron: Inkomen als dir.-grootaandeelh.	182,4	3,5	2,7	3,8	6,8	10,7	14,9	19,1	24,3	32,1	64,6
Bron: Inkomen als overige zelfstandige	20,3	10,6	1,8	1,2	1,1	1	0,9	0,8	0,9	0,8	1,1
Bron: Overdrachtsinkomen	2 930,5	430,2	587,9	480,1	367	289,5	230,8	194,7	148,1	108,3	93,9
Bron: Uitkering inkomensverzekering	2 491,5	195	406,8	463,9	362,6	288,4	230,3	194,4	148	108,3	93,9
Bron: Uitkering werkloosheid	31	9	6,8	3,8	3,4	2,6	2,1	1,5	1	0,6	0,2
Bron: Uitkering arbeidsongeschiktheid	264,9	51,3	94,9	36,6	29	19,7	13,1	8,7	5,8	3,7	2,1
Bron: Uitkering pensioen	2 195,6	134,7	305	423,5	330,2	266,1	215,1	184,3	141,1	104	91,6
Bron: Uitkering sociale voorziening	420,1	217	180,6	16	4,3	1,1	0,5	0,3	0,1	0,1	0
Bron: Uitkering bijstand	278,6	150	119,5	7,3	1,5	0,2	0	0	0	0	0
Bron: Uitk. sociale voorziening, overig	141,5	67	61,1	8,7	2,8	1	0,4	0,3	0,1	0,1	0
Bron: Studiefinanciering	18,9	18,2	0,5	0,1	0,1	0	0	0	0	0	0
Bron: CBS											